

11. Мостовенко С.В. Цивільно-правове регулювання договорів у вільних економічних зонах і на територіях із спеціальним режимом інвестиційної діяльності: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Сергій Вікторович Мостовенко. – Київ, 2005.–181 с.

Олійник О.С. Поняття та особливості спеціального правового режиму в сучасних умовах господарювання

В статті досліджується поняття спеціального правового режиму господарювання, розкриваються його особливості та ознаки. Окрема увага присвячена меті запровадження спеціальних режимів господарювання та співвідношенню інтересів держави та суб'єктів господарювання за умов запровадження цього інституту господарського права.

Ключові слова: господарювання, спеціальний режим господарювання, спеціальні (вільні) економічні зони, пільги, обмеження.

Олейник А.С. Понятие и особенности специального правового режима в современных условиях хозяйствования

В статье исследуется понятие специального правового режима ведения хозяйства, раскрываются его особенности и признаки. Отдельное внимание посвящено цели ввода специальных режимов ведения хозяйства и соотношению интересов государства и субъектов ведения хозяйства при условиях ввода этого института хозяйственного права.

Ключевые слова: ведение хозяйства, специальный режим ведения хозяйства, специальные (свободные) экономические зоны, льготы, ограничения.

Oliynyk O.S. The concept and features a special legal regime in contemporary economy

In the article is investigated concept of the dedicated legal mode of menage, his features and signs open up. Separate attention is sanctified to the aim of input of the dedicated modes of menage and correlation of interests of the state and subjects of menage at the terms of input of this institute of economic right.

Keywords: menage, dedicated mode of menage, special (free) economic zones, privileges, limitations.

САРАКУН І.Б., КОВАЛИШИН О. Р.

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ ПРИ РОЗГЛЯДІ КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ В ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

УДК 347.72.032

Процес доказування в корпоративних спорах має свої особливості, які зумовлені специфікою тих правовідносин, з яких виникають дані правові спори, правовим статусом учасників корпоративних спорів тощо. Правильне встановлення предмета доказування в розглядуваній категорії справ є передумовою для забезпечення повного, об'єктивного та всебічного розгляду обставин справи.

Зміст предмета доказування (об'єкта судового пізнання) становлять факти, що підлягають встановленню в процесуальному порядку для правильного вирішення господарського спору. Зокрема, К.С.Юдельсон вважав, що до предмета доказування входять ті обставини, які складають

підстави вимог та заперечень сторін, відповідно, предмет доказування позивача і відповідача буде різним, а до об'єкта судового доказування входить: 1) факти, що утворюють права та обов'язки, які мають для цієї вимоги правозміне значення; 2) факти легітимації, тобто такі, що пов'язують позивача з його домаганням (факти активної легітимації) і відповідача з відповідним обов'язком (факти пасивної легітимації); 3) факти приводу для позову, наявність яких робить можливим судовий захист права [1, с. 74].

Загалом підтримуючи позицію цього автора щодо наведених ним підходів, розпочнемо наше дослідження зі з'ясування складових предмету доказування в корпоративних спорах.

Відповідно до ч. 1 ст. 33 ГПК України кожна сторона повинна довести ті обставини, на які вона посилається як на підставу своїх вимог і заперечень. Тож виникає запитання: які саме обставини підлягають доказуванню та встановленню в корпоративних спорах?

У конкретній справі, що впливає з корпоративних правовідносин, з'ясуванню підлягає значна кількість різнорідних юридичних фактів. Ними є як факти, що мають матеріально-правове значення, так і доказові факти, факти, які мають процесуально-правове значення, встановлення яких необхідне для вирішення питань про підвідомчість, підсудність справи, встановлення підстав для вжиття заходів забезпечення позову та ін.

Розподіл тягара доказування між учасниками корпоративного спору визначається предметом корпоративного спору. За загальним правилом обов'язок (тягар) доказування обставин покладається на особу, яка посилається на ці обставини. Окремими нормативно-правовими актами тягар доказування певних обставин може бути покладено на одну із сторін матеріальних правовідносин. Відповідно до ч.2 ст.122 ЦКУ учасник повного товариства, що діяв у спільних інтересах, але не мав на це повноважень, має право у разі, якщо його дії не були схвалені іншими учасниками, вимагати від товариства відшкодування здійснених ним витрат, якщо він доведе, що у зв'язку з його діями товариство зберегло чи набуло майно, яке за вартістю перевищує витрати [2].

Весь спектр корпоративних спорів є надзвичайно різноманітний. У кожному різновиді корпоративних спорів – особливий перелік обставин, що підлягають доказуванню. Тому проаналізуємо найбільш суттєві порушення корпоративних прав для встановлення спільних обставин, які підлягають доказуванню в корпоративних спорах.

Однією з найпоширеніших категорій спорів є справи, пов'язані з визнанням значних правочинів чи правочинів, щодо яких є заінтересова-

ність, недійсними. Такими обставинами є: наявність статусу акціонера (учасника) в позивача; факт вчинення оспорюваного правочину; порушення порядку вчинення правочину; належність правочину до значних правочинів або таких, щодо вчинення яких є заінтересованість; порушення прав та законних інтересів позивача; момент, коли позивачу стало відомо про вчинення правочину.

При оскарженні рішення загальних зборів товариства необхідно довести: факт проведення зборів; відсутність акціонера (учасника) товариства на зборах з вини товариства; голосування проти прийняття оспорюваного рішення; можливість вплинути на результат прийнятого рішення у випадку участі на зборах; порушення встановленої нормами закону чи установчих документів порядку проведення зборів; суттєвий характер порушення; порушення прав чи законного інтересу позивача; момент, коли позивач дізнався чи повинен був дізнатися про проведення зборів.

Серед обставин, які підлягають доказуванню в господарському процесі під час розгляду справ, пов'язаних з виходом учасника з товариства, можна виділити: розмір частки у статутному капіталі товариства; виконання зобов'язань щодо сплати внеску до статутного капіталу товариства; дата виходу з товариства; вартість майна та розмір прибутку товариства за результатами діяльності за рік на день виходу учасника; подання позову в рамках позовної давності [3, с. 45-46].

У спорах, пов'язаних з порушенням права на інформацію учасника (акціонера) товариства, обставинами, що підлягають доказуванню, є: наявність статусу акціонера (учасника) товариства; факт пред'явлення вимоги до товариства про надання документів з урахуванням точного найменування документів, що вимагаються та їх реквізитів; факт відмови в наданні документів чи ненаданні у встановлений строк; належність документів, які вимагаються до переліку визначеного ч.1 ст.77 Закону України «Про акціонерні товариства»[4] та ч.1 ст.88 ГК України [5].

Виходячи з наведеного, можна виділити обставини, що підлягають доказуванню позивачем в корпоративних спорах:

- 1) статус акціонера (учасника) товариства;
- 2) належність правового спору до корпоративних, тобто такого, який впливає саме з корпоративних правовідносин;
- 3) наявність рішення загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, правочину, дії (бездіяльності), правомірність яких позивач оспорує;

4) зв'язок між неправомірним рішенням загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, правочину, дії та порушенням корпоративним правом;

5) подання позову в рамках строків, встановлених для захисту порушеного права.

Зупинимося більш детально на їх аналізі.

При виникненні правового спору необхідно довести, що останній є корпоративним за своєю природою. Тобто виникає між господарським товариством та його учасником (засновником, акціонером), у тому числі учасником, який вибув, а також між учасниками (засновниками, акціонерами) господарських товариств, що пов'язані із створенням, діяльністю, управлінням та припиненням діяльності цього товариства, крім трудових спорів, що вирішуються виключно системою господарських судів; або справи у спорах щодо обліку прав на цінні папери (ч.1 ст.12 ГПК України). Доказування цього положення є необхідною умовою для визначення підвідомчості та підсудності справи.

Наступною обставиною, яка підлягає доказуванню, є наявність статусу акціонера (учасника) товариства. Щодо цієї обставини необхідно зазначити, що відповідно до ч.2 ст. 20 Закону України «Про акціонерні товариства» акції є іменними та існують виключно в бездокументарній формі. Незважаючи на те, що дане законодавче положення вступило в дію, лише 50 % акціонерних товариств встигли вчасно провести процедуру дематеріалізації акцій. Відповідно, на сьогодні форми акцій фактично залишаються незмінними: документарна і бездокументарна. Тому право власності на акції, які перебувають в документарній формі й надалі підтверджуються сертифікатом; а на бездокументарні – випискою з рахунку в цінних паперах.

Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів затверджене рішенням Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 17.10.2006 року №1000 (далі – Положення) встановлює правило, що при зміні власника акцій внаслідок цивільно-правових угод сертифікат подається реєстратору та погашається [6]. Таким чином, щодо певної кількості акцій існує тільки один сертифікат, який посвідчує право власності на них [7, с. 98]. Разом з тим, ВГС України в рекомендаціях «Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин» №04-5/14 від 28.12.2007 року зазначає, що судам необхідно витребувати у реєстратора виписку з реєстру власників іменних цінних паперів про стан особового рахунку позивача – власника іменних акцій на час вирішення спору у господарському суді та на час порушення прав позивача, внаслі-

док яких виник спір (п. 2.1.) [8]. Така рекомендація ВГС України зумовлена тим, що сертифікат не завжди є підтвердженням права власності на акції. Наприклад, в ситуації, коли сертифікат визнаний недійсним за рішенням (вироком) суду, акціонер може добровільно не передати реєстратору свій сертифікат для погашення.

Щодо бездокументарних акцій, то власнику для підтвердження статусу акціонера в суді необхідно надати виписку з реєстру власників іменних цінних паперів. При чому така виписка не вважається підтвердженням права власності. Це цілком закономірно, адже, отримавши виписку в реєстратора, акціонер може відчужити наявні в нього акції. При цьому виписка в нього залишається. Тому як доказ підтвердження статусу акціонера необхідно подавати виписку, яка буде датована моментом подання позову до суду, а також виписку, яка підтверджуватиме наявність акцій в акціонера на момент порушення його прав (наприклад, дата проведення загальних зборів акціонерів, дата відчуження акцій закритого/приватного акціонерного товариства тощо).

Підтвердженням статусу учасника ТОВ, ТДВ, КТ, ПТ є виписка з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій, яку відповідно до спеціального Закону видає державний реєстратор.

Вирішення наведеної проблеми певною мірою нівелюється внесенням відповідних змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», за якими на сьогодні судам загальної юрисдикції надається можливість на безоплатній основі здійснювати безперешкодний доступ до відомостей Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, шляхом безоплатного підключення до нього. Використання судом такої інформації здійснюється у формі спеціального витягу, що формується суддею, який здійснює розгляд справи, підписується ним з обов'язковим зазначенням дати і часу його формування та мети отримання таких відомостей і добувається до матеріалів справи (ст.22-1 Закону) [9].

Більш дискусійним вважається питання про підтвердження статусу учасника корпоративного спору фізичною особою, яку незаконно виключили з товариства. Адже з моменту прийняття рішення про виключення до внесення відповідних змін у складі учасників потрібен певний час. Тому фактично без відображення цих змін у реєстрі, особа продовжує залишатися учасником товариства, відповідно й учасником корпоративного спору; якщо ж такі зміни внесені – вона вважається учасником корпоративного спору. Останній, може в суді підтвердити виконання зобов'язань щодо сплати внеску до статутного капіталу, шляхом надання суду довідки банку, прибуткового касового ордеру, квитан-

ції із зазначенням: «Призначення платежу – внесок до статутного капіталу» [3, с. 46].

Проектом Постанови Пленуму ВСУ передбачалося, що у разі відсутності доказів про підтвердження правового статусу акціонера (учасника) господарського товариства, така позовна заява підлягає поверненню у відповідності до ст.63 ГПК України [10].

Така вимога про надання доказів, які б підтверджували статус акціонера (учасника) товариства суперечить ГПК України та Конституції України. Ч.1 ст.63 ГПК України встановлено конкретний перелік підстав, за яких позовна заява повертається. Жодна з них не передбачає доведення правового статусу особи при поданні позову. Якщо ж припустити розширене тлумачення якої-небудь підстави, то це суперечитиме ч.2 ст.124 Конституції України. Адже по суті учасник товариства апіорі позбавляється права на звернення до суду. До того ж, ст.19 Конституції України закріплено, що ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (обов'язку щодо доказування статусу акціонера (учасника) товариства на момент подання позову законодавством не передбачено). Як слушно зауважує О.П.Подцерковний та О.О.Квасніцька, піддаючись логіці проекту Постанови, позивачу на момент подання позову необхідно довести не лише свій, а й статус іншого учасника спору, зокрема, іншої фізичної особи - учасника (акціонера) товариства, а для з'ясування всіх цих обставин зазвичай необхідно провести слухання справи [10].

Щодо третьої обставини яка підлягає доказуванню то, з поміж інших обставин доказування (зазначених у цьому пункті вище), необхідним є аналіз спорів, в яких оскаржується рішення загальних зборів товариства. Найбільш поширеною підставою позову є порушення порядку їх скликання проведення та голосування. Відповідно предмет позову – оскарження прийнятого рішення загальних зборів.

Найбільше типових помилок пов'язують із оскарженням рішень загальних зборів акціонерів (учасників) товариства.

При оскарженні останніх, крім Роз'яснень ВГСУ та Постанови Пленуму ВСУ також застосовуються Роз'яснення ВАСУ від 26.01.2000 р. №02-5/35 «Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів». Зокрема, в них роз'яснюється суб'єктний склад такого спору, а також порядок оскарження [11].

З аналізу норм Роз'яснення випливає, що акти органів господарських товариств є актами ненормативного характеру, мають обов'язковий характер та можуть бути предметом окремого спору в суді [11].

До безумовних підстав для визнання недійсними рішень загальних зборів відносяться: прийняття загальними зборами рішення за відсутності кворуму для проведення загальних зборів чи прийняття рішення (ст.ст. 59,60 Закону України «Про господарські товариства» ст.ст. 41,42 Закону України «Про акціонерні товариства»); прийняття загальними зборами рішень з питань, які не включені до порядку денного загальних зборів товариства (ч. 6 ст. 42 Закону України «Про акціонерні товариства»); прийняття загальними зборами рішення про зміну статутного капіталу товариства, якщо не дотримано процедури надання акціонером (учасником) відповідної інформації (ст.ст. 14-16 Закону України «Про господарські товариства»), тощо.

При наявності будь-якої з вище наведених підстав суд визнає таке рішення загальних зборів недійсним, незалежно від того, чи завдало таке рішення товариству збитків, чи були порушені права певного акціонера (учасника) товариства.

За наявності інших обставин, які можуть бути підставою для визнання рішення загальних зборів недійсним, суд оцінює наскільки ці порушення в їх сукупності могли вплинути на прийняття загальними зборами відповідного рішення [12]. Такими обставинами можуть бути: інші порушення вимог закону (крім тих, які вважаються безумовними підставами для визнання рішення недійсним) та/або установчих документів під час скликання та проведення загальних зборів товариства; позбавлення акціонера (учасника) товариства можливості взяти участь у загальних зборах; порушення прав чи законних інтересів акціонера (учасника) товариства рішенням загальних зборів.

Тож, для акціонера право на оскарження рішення загальних зборів акціонерів передбачається. Аналогічної норми в Законі України «Про господарські товариства» для учасників інших господарських товариств не закріплено. Хоча необхідність такої норми є безсумнівною. О.В.Щербина та В.Е.Белянович вважають, що є необхідність доповнення ст.10 Закону України «Про господарські товариства» нормою про те, що у разі прийняття органом управління товариства акта, що не відповідає його компетенції або вимогам законодавства чи установчих документів товариства, учасник товариства має право звернутися до суду чи арбітражного суду з заявою про визнання такого акта недійсним [13, с. 52; 14, с. 117]. Водночас слід зауважити, що суб'єкт корпоративних правовідносин не позбавляється правової можливості оскаржувати рішення товариства. Адже зазначене право забезпечується гарантією, викладеною в ч.7 ст.4 ГПК, відповідно до якої забороняється відмова у

розгляді справи з мотивів неповноти, неясності, суперечливості чи відсутності законодавства, яке регулює спірні відносини [15].

У проєкті Закону України «Про товариства з обмеженою відповідальністю» для оскарження рішення органів управління товариства необхідною є наявність двох обставин:

- суперечність рішення законодавству;
- порушення даним рішенням прав та законних інтересів учасника товариства [16].

Разом з тим відповідно до ч.2 ст.43 Проекту суд має право з урахуванням усіх обставин справи залишити в силі рішення, яке оскаржується, якщо:

- голосування учасника товариства, який подав заяву, не могло вплинути на результати голосування;
- допущені порушення не є суттєвими;
- рішення не спричинило заподіяння збитків даному учаснику товариства [16].

Закріплення такого положення має дискусійний характер: з одного боку, воно може призвести до нехтування прав та інтересів дрібних учасників товариства; з іншого - міра реагування держави повинна бути рівнозначною вагомості порушення. Тому, якщо порушення носять формальний характер, - визнавати рішення загальних зборів недійсним немає потреби; а доцільним видається застосування менш жорсткого заходу впливу.

Закон України «Про акціонерні товариства» надає право акціонеру оскаржувати рішення загальних зборів у випадку відмови акціонерного товариства викупити його акції у відповідності до ч.3 ст.69 цього Закону [4]. Спеціальною підставою для пред'явлення позову при оскарженні рішення загальних зборів з питань, які визначені в ч.1 і ч.2 ст.68 Закону, є наявність письмової відмови від реалізації права акціонера вимагати в акціонерного товариства викуп акцій, що належать акціонеру.

Частиною 2 ст. 50 Закону України «Про акціонерні товариства», в якій зазначається, що акціонер може оскаржити рішення загальних зборів з передбачених ч.1 ст. 68 цього Закону питань виключно після отримання письмової відмови в реалізації права вимагати здійснення обов'язкового викупу товариством належних йому голосуючих акцій або в разі неотримання відповіді на свою вимогу протягом 30 днів від дати її направлення на адресу товариства. Тобто законодавець чітко встановив строк, протягом якого акціонерне товариство повинне надати відповідь. Якщо ж товариство такої відповіді не надало, то в акціонера виникає право для пред'явлення позову на захист порушених корпоративних прав.

Наявність зв'язку між неправомірним рішенням загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, правочину, дії та порушенням корпоративним правом як обставина, що підлягає доказуванню, об'єктивно зумовлена. Зокрема. Про нього згадується в п. 29 (спори, пов'язані з виключенням учасника з товариства) та п. 47 Постанови Пленуму ВСУ (питання пов'язані з забезпеченням позову). Для доведення вище згаданої залежності позивачу фактично необхідно викласти обґрунтування позову. За відсутності останнього або позовна заява повертається на підставі п.3 ч.1 ст.63 ГПК України, або суд відмовить у задоволенні позовних вимог.

Наступною обставиною, що підлягає встановленню, є подання позову в межах строку позовної давності. При цьому позивачу необхідно довести, що строк, який минув між фактом порушення його права (наприклад, днем проведення загальних зборів акціонерів (учасників) товариства, моментом підписання значної угоди, днем відчуження акцій (частки) товариства) та моментом подачі ним позовної заяви до суду, є меншим, ніж максимально встановлений строк позовної давності.

Зокрема, в корпоративних спорах пов'язаних із оскарженням рішень загальних зборів товариства, проблемним є доказування в суді того факту, що акціонерам справді надіслано повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів.

В ч. 1 ст. 35 Закону України «Про акціонерні товариства» зазначається, що письмове повідомлення про проведення загальних зборів акціонерного товариства та їх порядок денний надсилається кожному акціонеру, зазначеному в переліку акціонерів, складеному в порядку, встановленому законодавством про депозитарну систему України, на дату, визначену наглядовою радою, а в разі скликання позачергових загальних зборів на вимогу акціонерів у випадках, передбачених частиною шостою статті 47 Закону, — акціонерами, які цього вимагають. При чому, яким саме таке повідомлення повинно бути – простим чи рекомендованим з повідомленням – в Законі не зазначено. Лише є відсилка на статут товариства. Там і потрібно закріплювати таке правило. Проте слід враховувати, що при прийнятті рішення про проведення дематеріалізації – учасники інформуються шляхом надіслання їм повідомлення про вручення.

В Законі також не зазначається, чи потрібно надавати докази того, що всі без виключення акціонери (учасники) товариства отримали письмове повідомлення про проведення загальних зборів? Адже загально відомо, що надсилання звичайним простим поштовим повідомленням не гарантує того, що акціонер (учасник) товариства справді отримає пові-

домлення. Як правило, в статуті не передбачається процедури надсилання повідомлення акціонеру рекомендованим листом чи цінним листом з описом. Акціонерне товариство надсилає повідомлення простою кореспонденцією. В подальшому для акціонера виникають труднощі щодо доказування того факту, що листа він не отримував. Адже акціонерне товариство не зобов'язане пред'являти корінець повідомлення, оскільки воно його немає. Тому єдиний вихід з даної ситуації для акціонера полягає в тому, щоб як доказ пред'явити суду виписку з поштового реєстру відділення зв'язку за своїм місцем проживання.

Так, постановою ВГС України в справі №2/68-ПН-07 за позовом МПП «Селена» до українсько-молдавського підприємства ВАТ «Електромаш» і НПП ЗАТ «Електромаш» було підтверджено рішення суду першої інстанції про визнання рішення загальних зборів акціонерів УМП ВАТ «Електромаш» недійсним в зв'язку з тим, що позивач не був повідомлений належним чином про проведення загальних зборів акціонерів (повідомлення про проведення загальних зборів акціонерів було відправлено позивачу простим повідомленням замість передбаченого статутом рекомендованим листом з повідомленням про вручення) [17].

Обставини, що складають предмет доказування, доводяться за допомогою сукупності доказів. Відповідно до ч. 1 ст. 32 Господарсько-процесуального кодексу України доказами у справі є будь-які фактичні дані, на підставі яких господарський суд у визначеному законом порядку встановлює наявність чи відсутність обставин, на яких ґрунтуються вимоги і заперечення сторін, а також інші обставини, які мають значення для правильного вирішення спору.

Таким чином, предмет доказування у справах, що впливають з корпоративних правовідносин, становлять сукупність фактів (статус учасника (акціонера) товариства, наявність матеріально-правової вимоги і т.д.), що обумовлюють вимоги та заперечення учасників корпоративного спору, а також ті обставини, без з'ясування яких неможливий всебічний об'єктивний розгляд і вирішення справи та виконання судом інших завдань необхідних для належного судового захисту корпоративних прав.

1. Юдельсон К. С. Проблема доказывания в советском гражданском процессе / К. С. Юдельсон. – М.: Госюриздат, 1951. – 353 с.
2. Цивільний кодекс України №435-VI від 16 січня 2003 р. // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 461.
3. Сobotник В. В. Особливості розгляду корпоративних спорів у господарському процесі, пов'язаних із виходом учасника із товариства / В. В. Сobotник // Актуальні питання цивільного та господарського права (науково-практичний журнал). — 2007. — № 4–5 (5–6). – С. 44–59.

4. Про акціонерні товариства: Закон України №514-V від 17.09.2008 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2008. - №50-51. - Ст.384.

5. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. №436-IV // Офіційний вісник України. – 2003. - № 11. – Ст. 462.

6. Положення про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку про затвердження від 17.10.2006 року №1000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

7. Розгон О. В. Межі та обмеження права власності / О. В. Розгон.– Х.: ЛЛС, 2006. – 187 с.

8. Про практику застосування законодавства у розгляді справ, що виникають з корпоративних відносин: Рекомендації Президії Вищого господарського суду №04-5/14 від 28.12.2007 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

9. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України №755-IV від 15.05.2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. - №31-32. – Ст. 263.

10. Подцерковний О. П. Зауваження та пропозиції до проекту постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами корпоративних спорів» / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів: Роз'яснення ВАСУ від 26.01.2000р. №02-5/35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

11. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з визнанням недійсними актів державних чи інших органів: Роз'яснення ВАСУ від 26.01.2000р. №02-5/35 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

12. Про Практику розгляду судами справ за скаргами на рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних, посадових і службових осіб у сфері управлінської діяльності, які порушують права та свободи громадян: Постанова Пленуму Верховного Суду України №13 від 03.12.97 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>

13. Щербина Е. В. Признание недействительным решений ОСА: Анализ позиции судебных органов / Щербина Е. В. // Акционерный вестник. – 2009. - №3(8). – С. 50-54.

14. Беляневич В. Е. Арбитражное судочинство: признания недействительными актов державних та інших органів: Навчальний посібник / В. Е. Беляневич. – К.: Ін Юре, 2001 – 304с.

15. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-ХІІ // Відомості Верховної Ради. – 1992. - №6. – ст.56.

16. Проект Закону України № 5507 від 30.12.2009 року «Про товариства з обмеженою відповідальністю» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gska2.rada.gov.ua>.

17. Справа №2/68-ПН-07. Архів господарського суду м. Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua>.

Саракун І.Б., Ковалышын О. Р. Обставини, що підлягають доказуванню при розгляді корпоративних спорів в господарському процесі

Стаття присвячена встановленню предмета доказування в корпоративних спорах. З'ясовуються та аналізуються найбільш загальні обставини, що підлягають доказуванню в даному виді спорів. Акцентується увага на окремих проблемах, які виникають в процесі доказування.

Ключові слова: корпоративні спори, предмет доказування.

Саракун И.Б., Ковалышын А. Р. Обстоятельства, подлежащих доказыванию при рассмотрении корпоративных споров в хозяйственном процессе

Статья посвящена установлению предмета доказывания в корпоративных спорах. Устанавливаются и анализируются наиболее общие обстоятельства, подлежащие доказыванию в данном виде споров. Акцентируется внимание на отдельных проблемах, возникающих в процессе доказывания.

Ключевые слова: корпоративные споры, предмет доказывания

Sarakuin I.B, Kovalyshyn O.R. Circumstances subject to proof when considering corporate disputes in the economic process

The article is devoted to the subject of proving in corporate disputes. The most general circumstances are discovered and analyzed. Some problems that arise in the process of proving are represented.

Keywords: corporate disputes, subject of proving.

СЕМКІВ В. В.

ПРАВОВА ПРИРОДА ДОГОВОРІВ У СФЕРІ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

УДК 347.44

Актуальність теми. Протягом тривалого часу сфера природокористування була в основному врегульована адміністративними методами. Договірне регулювання практично не використовувалося і тільки в умовах переходу до ринкових відносин особливого значення набуває договір, як підстава виникнення відносин природокористування. Саме тому в законодавстві і практиці його застосування намітилася тенденція до розширення договірної форми природокористування і виникає необхідність наукових досліджень питань, які виникають при цьому.

Метою статті є комплексне дослідження і аналіз законодавства про договори у сфері природокористування, практики його застосування і обґрунтування правової природи договірних конструкцій у цій сфері.

Аналіз досліджень даної проблеми. Правова природа договорів у сфері природокористування на рівні монографічного чи дисертаційного дослідження в Україні не розглядалась. Однак питання договорів у сфері природокористування стало предметом досліджень російських цивілістів, зокрема, таких як: Л. А. Миронової, А. К. Соколової, М. А.